

POSTĘPOWANIE CYWILNE W ZARYSIE

Witold Broniewicz
Andrzej Marciniak, Ireneusz Kunicki

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **13**

POSTĘPOWANIE CYWILNE W ZARYSIE

Witold Broniewicz
Andrzej Marciniak, Ireneusz Kunicki

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

13

Stan prawny na 1 lipca 2020 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Wydawca

Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący

Tomasz Pietrzak

Opracowanie redakcyjne

Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne części wydania 13. opracowali:

Andrzej Marciniak – Wstęp oraz działy I–II (rozdziały X–XV)

Ireneusz Kunicki – dział II (rozdziały XVI–XVIII), działy III–VIII

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-979-8

13. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Przedmowy	21
Wstęp	29
§ 1. Pojęcie i nazwa postępowania cywilnego	29
§ 2. Rodzaje postępowania cywilnego	30
§ 3. Prawo postępowania cywilnego	33
§ 4. Terytorialny zasięg mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego	37
§ 5. Czasowy zasięg mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego	37
§ 6. Funkcja postępowania cywilnego	38
DZIAŁ I. ZAGADNIENIA OGÓLNE	43
Rozdział I	
Dopuszczalność drogi sądowej	43
§ 7. Dopuszczalność drogi sądowej	43
§ 8. Niedopuszczalność drogi sądowej	45
§ 9. Właściwość trybu postępowania rozpoznawczego	48
Rozdział II	
Stosunek postępowania cywilnego przed sądami powszechnymi do innych postępowań	50
§ 10. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania pojednawczego w sprawach z zakresu prawa pracy	50
§ 11. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego	51
I. Rozgraniczenie obu postępowań	51
II. Wpływ postępowania i wyroku karnego na postępowanie i orzeczenie cywilne	52
III. Wpływ postępowania i orzeczenia cywilnego na postępowanie i orzeczenie karne	55
§ 12. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania administracyjnego i postępowania przed sądami administracyjnymi	55
I. Rozgraniczenie tych postępowań	55
II. Wzajemny wpływ tych postępowań oraz zapadłych w nich orzeczeń	56

Rozdział III

Jurysdykcja krajowa. Immunitet sądowy i egzekucyjny	58
§ 13. Jurysdykcja krajowa	58
§ 14. Immunitet sądowy i egzekucyjny	66

Rozdział IV

Zasady postępowania cywilnego	70
§ 15. Pojęcie i rodzaje zasad postępowania cywilnego	70
§ 16. Zasada prawdy materialnej	72
§ 17. Zasada dyspozycyjności	74
§ 18. Kontrydiktoryjność	76
§ 19. Zasada równości stron (uczestników postępowania)	78
§ 20. Zasada bezpośredniości	79
§ 21. Zasada koncentracji materiału procesowego	79
§ 22. Zasada ustności	82
§ 23. Zasada jawności	84
§ 24. Zasada formalizmu postępowania	87
§ 25. Zasada inicjatywy procesowej organów procesowych i egzekucyjnych	89

Rozdział V

Udział w postępowaniu cywilnym prokuratora i innych organów działających na zasadach takich jak prokurator, organizacji pozarządowych oraz innych uprawnionych podmiotów	90
§ 26. Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym	90
§ 27. Udział w postępowaniu cywilnym innych organów działających na zasadach takich jak prokurator	95
§ 28. Udział w postępowaniu cywilnym organizacji pozarządowych oraz innych uprawnionych podmiotów	96

Rozdział VI

Czynności postępowania	100
§ 29. Pojęcie, rodzaje i ogólna charakterystyka czynności postępowania	100
§ 30. Pisma procesowe	105
§ 31. Doręczenia	111
§ 32. Posiedzenie sądowe	117
§ 33. Terminy w postępowaniu cywilnym	119
§ 34. Przywrócenie uchybionego terminu	122

Rozdział VII

Koszty postępowania	125
§ 35. Pojęcie, funkcje i rodzaje kosztów postępowania	125
§ 36. Zwrot kosztów postępowania	133
§ 37. Zabezpieczenie kosztów procesu	137

Rozdział VIII

Pomoc prawna z urzędu	139
§ 38. Istota i zasady pomocy prawnej z urzędu	139

Rozdział IX

Podmioty postępowania cywilnego (wiadomości ogólne)	144
§ 39. Pojęcie i rodzaje podmiotów postępowania cywilnego	144
§ 40. Możliwości i powinności uczestników postępowania cywilnego	146

DZIAŁ II. PROCES	149

Rozdział X

Istota procesu cywilnego	149
§ 41. Teorie dotyczące istoty procesu cywilnego	149

Rozdział XI

Podmioty procesu	152

Podrozdział I. Organy procesowe	152

§ 42. Przewodniczący	152
§ 43. Sąd (uwagi ogólne)	153
§ 44. Właściwość sądu (wiadomości ogólne)	155
§ 45. Właściwość rzeczowa	156
§ 46. Wartość przedmiotu sporu	158
§ 47. Właściwość miejscowa	160
§ 48. Właściwość funkcyjna	164
§ 49. Niewłaściwość sądu i jej skutki	166
§ 50. Skład sądu	168
§ 51. Sędzia, asystent sędziego i referendarz sądowy	170
§ 52. Wyłączenie sędziego	175

Podrozdział II. Uczestnicy postępowania	177

§ 53. Strony procesowe	177
I. Dwustronność procesu cywilnego	177
II. Pojęcie strony	178
III. Konieczne przymioty strony	179
§ 54. Zdolność sądowa	179
§ 55. Zdolność procesowa	182
§ 56. Legitymacja procesowa	185
§ 57. Współuczestnictwo procesowe	189
§ 58. Następstwo procesowe	195
§ 59. Interwencja główna	197
§ 60. Interwencja uboczna	198
§ 61. Przypozwanie	201
§ 62. Działanie za stronę niebędącą osobą fizyczną jej organu	202
§ 63. Przedstawicielstwo ustawowe w procesie	203
§ 64. Kurator w procesie cywilnym	205
§ 65. Pełnomocnictwo w procesie	206
§ 66. Zastępstwo sądowe Skarbu Państwa i innych podmiotów państwowych	212

Rozdział XII

Powództwo	218
§ 67. Pojęcie i rodzaje powództwa	218
§ 68. Zagadnienie tzw. prawa do powództwa	225
§ 69. Przedmiot procesu cywilnego	227
§ 70. Kumulacja roszczeń	229
§ 71. Częściowe dochodzenie świadczenia	232
§ 72. Wytoczenie powództwa oraz inne sposoby wszczęcia procesu	232
§ 73. Odrzucenie pozwu	237
§ 74. Przesłanki procesowe	239
§ 75. Doręczenie pozwu pozwanemu i jego skutki	242
§ 76. Ustosunkowanie się pozwanego do powództwa	245
§ 77. Powództwo wzajemne	249
§ 78. Cofnięcie pozwu i zrzeczenie się roszczenia	252
§ 79. Zmiana powództwa	256

Rozdział XIII

Organizacja postępowania. Rozprawa. Ugoda sądowa	261
§ 80. Organizacja postępowania	261
§ 81. Rozprawa	266
§ 82. Ugoda sądowa i przed mediatorem	271

Rozdział XIV

Dowody	278
§ 83. Ustalenie twierdzeń faktycznych	278
§ 84. Pojęcie i przedmiot dowodu	279
§ 85. Ciężar udowodnienia	279
§ 86. Środki dowodowe	280
§ 87. Postępowanie dowodowe	289
§ 88. Ocena dowodów	291
§ 89. Zabezpieczenie dowodów	293
§ 90. Niedowodowe środki ustalenia	294
§ 91. Uprawdopodobnienie	295

Rozdział XV

Orzeczenia sądowe	297
§ 92. Pojęcie i rodzaje orzeczeń sądowych	297
§ 93. Wyrok. Pojęcie i rodzaje	298
§ 94. Wyrok uwzględniający i wyrok oddalający powództwo	298
§ 95. Wyrok zasądający, ustalający i kształtujący	301
§ 96. Wyrok deklaracyjny i wyrok konstytutywny	302
§ 97. Wyrok pełny, częściowy, wstępny, końcowy, łączny	303
§ 98. Wyrok kontradiktoryjny i wyrok zaoczny	304
§ 99. Wydanie wyroku	307
§ 100. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia (rektyfikacja) wyroków	313
§ 101. Nakazy zapłaty	315
§ 102. Postanowienia	315

§ 103. Wykonalność orzeczeń	320
§ 104. Prawomocność orzeczeń	323
§ 105. Powaga rzeczy osądzonej	325

Rozdział XVI

Środki zaskarżenia	329
§ 106. Pojęcie, system i charakterystyka środków zaskarżenia	329
§ 107. Apelacja	333
§ 108. Zażalenie	346
§ 109. Skarga kasacyjna	349
§ 110. Wznowienie postępowania	360
§ 111. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	364
§ 112. Skarga nadzwyczajna	366
§ 113. Skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki	369

Rozdział XVII

Postępowania odrębne	371
§ 114. Uwagi wstępne	371
§ 115. Postępowanie w sprawach małżeńskich	373
I. Zagadnienia ogólne	373
II. Postępowanie w sprawach o rozwód i o separację	374
III. Postępowanie w innych sprawach	376
§ 116. Postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi	377
§ 117. Postępowanie w sprawach gospodarczych	379
§ 118. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	382
I. Zagadnienia ogólne	382
II. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	384
III. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	385
§ 119. Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania	387
§ 120. Postępowania w sprawach rozpoznawanych przez sąd ochrony konkurencji i konsumentów	388
§ 121. Postępowanie w sprawach własności intelektualnej	391
§ 122. Postępowanie nakazowe i upominawcze	396
§ 123. Postępowanie uproszczone	399
§ 124. Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych	401
§ 125. Elektroniczne postępowanie upominawcze	407
§ 126. Postępowanie grupowe	409
§ 127. Wzajemny stosunek postępowań procesowych	413

Rozdział XVIII

Zawieszenie i umorzenie postępowania	415
§ 128. Zawieszenie postępowania	415
§ 129. Umorzenie postępowania	420

DZIAŁ III. POSTĘPOWANIE NIEPROCESOWE 423

Rozdział XIX

Postępowanie nieprocesowe. Zagadnienia ogólne	423
§ 130. Historyczne i merytoryczne podłoże postępowania nieprocesowego	423
§ 131. Przepisy regulujące postępowanie nieprocesowe	426
§ 132. Podmioty postępowania nieprocesowego	427
§ 133. Wszczęcie postępowania nieprocesowego	430
§ 134. Przebieg postępowania nieprocesowego	432
§ 135. Orzeczenia w postępowaniu nieprocesowym	432
§ 136. Środki zaskarżenia w postępowaniu nieprocesowym	435

Rozdział XX
Postępowanie nieprocesowe w poszczególnych rodzajach spraw

uregulowane przepisami Kodeksu postępowania cywilnego	439
§ 137. Uwagi wstępne	439
§ 138. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa osobowego	440
I. Postępowanie w sprawach o uznanie za zmarłego	440
II. Postępowanie w sprawach o stwierdzenie zgonu	441
III. Uchylenie postanowienia uznającego za zmarłego albo stwierdzającego zgon	442
IV. Postępowanie w sprawach o ubezwłasnowolnienie	443
§ 139. Postępowanie o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się	446
§ 140. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opieki i kurateli	447
I. Sąd opiekuńczy	447
II. Sprawy małżeńskie i postępowanie w tych sprawach	450
III. Sprawy ze stosunków między rodzicami a dziećmi i postępowanie w tych sprawach	453
IV. Sprawy dotyczące przysposobienia i postępowanie w tych sprawach	455
V. Sprawy z zakresu opieki i postępowanie w tych sprawach	456
VI. Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką	458
VII. Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem	460
VIII. Sprawy z zakresu kurateli i postępowanie w tych sprawach	462
§ 141. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa rzeczowego	463
§ 142. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa spadkowego	470
§ 143. Postępowanie w sprawach z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	486
§ 144. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	488
§ 145. Postępowanie w sprawach depozytowych	489
§ 146. Postępowanie rejestrowe	490

Rozdział XXI**Postępowanie nieprocesowe w poszczególnych rodzajach
spraw przewidziane w przepisach innych ustaw**

niż Kodeks postępowania cywilnego	493
§ 147. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa o aktach stanu cywilnego	493
§ 148. Postępowanie w sprawach dotyczących dokumentów	495
I. Postępowanie w sprawach o odtworzenie dyplomów i świadectw o ukończeniu nauki	495
II. Postępowanie w sprawach o umorzenie utraconych dokumentów (amortyzacyjne)	496
III. Umarzanie weksli i czeków	498
§ 149. Postępowanie w sprawach dotyczących nieruchomości	498
I. Rozgraniczenie nieruchomości	498
II. Stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez posiadacza samoistnego oraz odraczanie terminu zapłaty należności z tytułu tego nabycia	499
§ 150. Postępowanie ewidencyjne dotyczące partii politycznych	500
§ 151. Postępowanie w sprawach nieletnich i dotyczące przymusowego leczenia nieletnich narkomanów	502
§ 152. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa medycznego	504
§ 153. Postępowanie w sprawach przymusowego leczenia alkoholików	509
§ 154. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa o notariacie	510
§ 155. Postępowanie w sprawach dotyczących obywatelstwa i zmiany nazwiska dziecka	511
I. Postępowanie w sprawach dotyczących obywatelstwa dziecka	511
II. Postępowanie w sprawach dotyczących zmiany nazwiska dziecka	511
§ 156. Postępowanie w sprawach z zakresu spółdzielczego prawa mieszkaniowego	512
§ 157. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa wyborczego	513
§ 158. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa morskiego	520
§ 159. Postępowanie ze skargi na odmowę przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu inicjatywy ustawodawczej	522
§ 160. Postępowanie z odwołań na odmowę rejestracji układów zbiorowych pracy	523

DZIAŁ IV. SĄD POLUBOWNY (ARBITRAŻOWY) 525**DZIAŁ V. POSTĘPOWANIE W RAZIE ZAGINIĘCIA LUB ZNISZCZENIA AKT
(REKONSTRUKCYJNE)** 535**DZIAŁ VI. POSTĘPOWANIE ZABEZPIEZAJĄCE** 537

§ 161. Przedmiot, cel, rodzaj i warunki zabezpieczenia	537
§ 162. Przebieg postępowania zabezpieczającego	542
§ 163. Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym	546

DZIAŁ VII. POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE 549**Rozdział XXII****Zagadnienia ogólne** 549

§ 164. Egzekucja i postępowanie egzekucyjne	549

§ 165. Rodzaje postępowania egzekucyjnego	550
§ 166. Postępowanie egzekucyjne a sądowe cywilne postępowanie rozpoznawcze	551
§ 167. Egzekucja sądowa a egzekucja administracyjna	552
§ 168. Rodzaje egzekucji	553
§ 169. Podmioty postępowania egzekucyjnego	554
§ 170. Środki zaskarżenia	559

Rozdział XXIII

Podstawy egzekucji	562
§ 171. Tytuł wykonawczy zwykły	562
§ 172. Zaświadczenia (wyciągi) w postępowaniach europejskich	565
§ 173. Klauzula wykonalności	569
§ 174. Nadawanie klauzuli wykonalności zagranicznym tytułom egzekucyjnym	573
§ 175. Tytuły wykonawcze szczególne	574

Rozdział XXIV

Ograniczenia egzekucji	577

Rozdział XXV

Powództwa przeciwegzekucyjne	581
§ 176. Uwagi wstępne	581
§ 177. Powództwo opozycyjne	582
§ 178. Powództwo eksycydencyjne albo interwencyjne	584

Rozdział XXVI

Wszczęcie egzekucji i dalsze czynności egzekucyjne, zawieszenie i umorzenie postępowania egzekucyjnego	586
§ 179. Wszczęcie egzekucji	586
§ 180. Dalsze czynności egzekucyjne	589
§ 181. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego	592
§ 182. Umorzenie postępowania egzekucyjnego	595

Rozdział XXVII

Egzekucja świadczeń pieniężnych	598
§ 183. Egzekucja z ruchomości	598
§ 184. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę	604
§ 185. Egzekucja z rachunków bankowych	607
§ 186. Egzekucja z innych wierzytelności	610
§ 187. Egzekucja z innych praw majątkowych	612
§ 188. Egzekucja z nieruchomości	612
I. Zwykła egzekucja z nieruchomości	612
II. Uproszczona egzekucja z nieruchomości	615
§ 189. Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości oraz użytkowania wieczystego	616
§ 190. Egzekucja ze statków morskich	617
§ 191. Egzekucja przez zarząd przymusowy	618
§ 192. Egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego	619
§ 193. Wyjawienie majątku	620

§ 194. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych	622
§ 195. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	625
§ 196. Podział sumy uzyskanej z egzekucji	626
Rozdział XXVIII	
Egzekucja świadczeń niepieniężnych	629
Rozdział XXIX	
Egzekucja z udziałem Skarbu Państwa, Narodowego Banku Polskiego i przedsiębiorcy	633
DZIAŁ VIII. MIĘDZYNARODOWE POSTĘPOWANIE CYWILNE	637
§ 197. Zagadnienia ogólne	637
§ 198. Międzynarodowa pomoc prawna i niektóre inne zagadnienia dotyczące postępowania	638
§ 199. Prawo pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej	640
§ 200. Uznanie orzeczeń sądów zagranicznych	641
I. Skuteczność orzeczeń sądów zagranicznych	641
II. Postępowanie w sprawie ustalenia uznania orzeczenia sądu zagranicznego	642
§ 201. Odmowa uznania albo wykonania orzeczeń wydanych w postępowaniach europejskich	644
Skorowidz rzeczowy	645

PRZEDMOWY

PRZEDMOWA DO XIII WYDANIA

Od poprzedniego wydania podręcznika minęły cztery lata. W tym czasie postępowanie cywilne zalała fala nowego ustawodawstwa, odnosząca się nie tylko do Kodeksu postępowania cywilnego, lecz także do licznych innych ustaw dotyczących tego postępowania. Zasadnicze znaczenie w tym zakresie miały ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) oraz z 13.02.2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 288 ze zm.). Dodać do tego należy nowe ustawy z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 121 ze zm.) oraz z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2019 r. poz. 2363 ze zm.).

Przyjęte w tych nowelizacjach nowe unormowania były liczne i dotknęły prawie wszystkich rodzajów postępowania cywilnego, a zwłaszcza postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego. Na szczególną uwagę zasługuje wprowadzenie do Kodeksu postępowania cywilnego instytucji nadużycia prawa procesowego, odstąpienie od obowiązku stosowania formularzy w procesie, określenie nowych zasad doręczania pism sądowych i procesowych, przekształcenie zasad koncentracji materiału procesowego, modyfikacja przesłanek dopuszczalności apelacji i przebiegu postępowania apelacyjnego, wprowadzenie postępowania przygotowawczego oraz dwóch postępowań odrębnych w procesie, a mianowicie: postępowania w sprawach gospodarczych i postępowania w sprawach własności intelektualnej.

Wspomniane zmiany postępowania cywilnego spowodowały częściową dezaktualizację dotychczasowych wydań podręcznika i zrodziły potrzebę opracowania nowego wydania. Zmiany te zostały uwzględnione przy redagowaniu tego wydania książki w koniecznym, lecz nie zawsze w pełnym zakresie ze względu na zarysowy charakter podręcznika. W rezultacie niektóre jego partie uległy pewnym modyfikacjom, inne zaś zostały napisane od nowa.

Możliwie wyczerpująco wskazane zostały w podręczniku zasadnicze przepisy nie tylko głównej ustawy regulującej postępowanie cywilne, jaką jest Kodeks postępowania

cywilnego lecz także innych ustaw, a niekiedy również aktów wykonawczych. Przy korzystaniu z podręcznika jednoczesne sięganie do tych przepisów jest nie tylko wskazane, lecz także wręcz niezbędne. Powiązania pomiędzy niektórymi zagadnieniami zostały zaznaczone przez odesłanie do innych, odpowiednich fragmentów książki.

W wydaniu obecnym został uwzględniony stan prawny na 1.07.2020 r.

Jurata, lipiec 2020 r.

Andrzej Marciniak

PRZEDMOWA DO XII WYDANIA

Dwa lata, które upłynęły od poprzedniego wydania podręcznika, były znaczone bardzo licznymi, szeroko niekiedy zakrojonymi zmianami prawa postępowania cywilnego. Dość powiedzieć, że w latach 2014–2015 tylko Kodeks postępowania cywilnego, stanowiący główny akt prawny regulujący to postępowanie, uległ prawie trzydziestu nowelizacjom. Jedynie niektóre z nich dotyczyły wyłącznie albo częściowo kodeksu jako takiego, pozostałe natomiast – regulując w zasadzie materię inną niż objęta kodeksem – zawierały również przepisy zmieniające ten ostatni. Oprócz tego zostało wydanych wiele innych ustaw wprowadzających znaczące zmiany w takich rodzajach postępowania cywilnego jak postępowania nieprocesowe i egzekucyjne. W miejsce dotychczasowego postępowania układowego wprowadzono postępowanie restrukturyzacyjne. Nowelizacje Kodeksu postępowania cywilnego dokonane w latach 2014–2015 były przy tym zróżnicowane co do swego zakresu. Zasadniczo zmierzały one w kierunku rozwoju alternatywnych w stosunku do sądowego postępowania cywilnego sposobów rozwiązywania sporów cywilnych, dalszej elektronizacji postępowania cywilnego oraz harmonizacji Kodeksu postępowania cywilnego z przepisami prawa europejskiego.

Wskazane zmiany prawa postępowania cywilnego spowodowały częściową dezaktualizację dotychczasowych wydań podręcznika i zrodziły potrzebę opracowania wydania nowego. Zmiany te zostały uwzględnione przy redagowaniu tego wydania książki w koniecznym, lecz nie zawsze w pełnym zakresie. W rezultacie niektóre jej partie uległy pewnym modyfikacjom, inne zaś zostały napisane od nowa, z uwzględnieniem także tych nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, które będą wchodzić w życie sukcesywnie w następnych dniach 2016 r. Modyfikacjom uległy też – będące owocem nowych przemyśleń – ujęcia pewnych zagadnień (np. systematyka środków zaskarżenia).

Andrzej Marciniak, Ireneusz Kunicki

PRZEDMOWA DO XI WYDANIA

Straciliśmy Mistrza i Przyjaciela

W dniu 4.11.2013 r. zmarł w wieku 90 lat prof. zw. dr hab. Witold Broniewicz, emerytowany Profesor Uniwersytetu Łódzkiego. Odszedł od nas wybitny uczony i znawca prawa postępowania cywilnego, ceniony pedagog i nauczyciel wielu pokoleń prawników. Jedną z najważniejszych publikacji Profesora jest obszerny podręcznik akademicki *Postępowanie cywilne w zarysie*, który doczekał się dziesięciu wydań (wydanie pierwsze – 1973 r., wydanie dziesiąte – 2008 r.). Podręcznik ten powstał z wykładów prowadzonych przez Profesora na Uniwersytecie Łódzkim. Opracowanie to obejmuje usystematyzowany całokształt polskiego postępowania cywilnego i należy do czołowej pozycji polskiej literatury postępowania cywilnego. Oprócz niewątpliwych walorów dydaktycznych wymieniony podręcznik jest bowiem dziełem o znaczących wartościach teoretycznych.

Postępujący wraz z wiekiem upadek sił nie pozwolił Profesorowi przygotować jedenastego wydania wymienionego podręcznika, mimo pilnej potrzeby i dużego zapotrzebowania ze strony studentów i praktyków prawa na taką publikację, uwzględniającą liczne zmiany, jakim prawo postępowania cywilnego uległo w ostatnich latach. Z tych względów, dzięki uprzejmej zgodzie Profesora Witolda Broniewicza, podjęliśmy się zadania przygotowania nowej wersji podręcznika, wprowadzając do jego treści wiele zmian i uaktualnień, wynikających głównie z nowego ustawodawstwa z zakresu postępowania cywilnego oraz sugestii Profesora, będących wynikiem Jego doświadczeń dydaktycznych i przemyśleń teoretycznych. W rezultacie niektóre partie podręcznika uległy pewnym modyfikacjom, inne zaś zostały napisane od nowa. Staraliśmy się przy tym zachować w możliwie najszerszym zakresie pierwotny kształt podręcznika nadany mu przez Profesora w dziesiątym wydaniu, zwłaszcza w jego warstwie koncepcyjnej i teoretycznej.

Niniejsze wydanie podręcznika Profesora Witolda Broniewicza uwzględnia liczne i niekiedy głębokie zmiany ustawodawstwa zaszłe w latach 2008–2013. Przy zachowaniu dotychczasowego układu podręcznika jego obecna treść wykazuje pewne, niekiedy tylko istotne różnice w porównaniu z treścią jego poprzedniego wydania.

Andrzej Marciniak, Ireneusz Kunicki

PRZEDMOWA DO X WYDANIA

Ukazanie się dziesiątego, a w upływającym trzyleciu trzeciego wydania podręcznika powinno z pewnością sprawić satysfakcję autorowi. W danym wypadku uczucie to ma jednak charakter połowiczny. Polskie postępowanie cywilne już w dawniejszym okresie zostało dotknięte prawdziwym zalewem nowelizacji dotyczącego go ustawodawstwa

(patrz przedmowa do wydania VI). Zalew ten trwał i później, aby w latach bezpośrednio poprzedzających opublikowanie niniejszego wydania osiągnąć apogeum. Zmuszało to każdorazowo, przy opracowywaniu kolejnych wydań, do żmudnego dostosowywania nowych tekstów do tekstów istniejących. Przyjęte zaś w kolejnych nowelizacjach nowe unormowania były nie tylko liczne, ale nie zawsze szczęśliwe w swej treści czy też w zapewnieniu należytej synchronizacji z innymi unormowaniami – dawnymi i nowymi. Niekiedy też naruszały one wręcz podstawowe zasady postępowania cywilnego. Wspomniane unormowania zostały, rzecz jasna, uwzględnione przy redagowaniu niniejszego wydania podręcznika w koniecznym, lecz nie zawsze w pełnym zakresie. Zdawać sobie bowiem trzeba sprawę z tego, że podręcznik ze względu na swój zarysowy charakter, może zawierać przytoczenie treści unormowań jedynie w określonych granicach (niemożliwe jest przytoczenie w nim pełnej treści wszystkich przepisów z zakresu danej dyscypliny, zwłaszcza jeżeli jest nią postępowanie cywilne, uregulowane zarówno najdłuższym w prawie polskim kodeksem, jak i wieloma innymi ustawami, zob. s. 27), z drugiej zaś strony powinien posiadać odpowiednią warstwę historyczną i teoretyczną. Ta ostatnia została w niniejszym wydaniu podręcznika nieco rozszerzona.

Podobnie jak przy poprzednich wydaniach, również w przygotowaniu wydania niniejszego wielką pomoc okazał Pan Doktor Ireneusz Kunicki, który zaktualizował także sporządzony przez siebie i podnoszący wydatnie wartość podręcznika obszerny skorygowany spis treści. Wyrażam Mu moją głęboką wdzięczność.

Witold Broniewicz

PRZEDMOWA DO IX WYDANIA

Wyczerpanie poprzedniego wydania podręcznika oraz zaszłe w międzyczasie bardzo liczne i obszerne zmiany ustawodawcze zmusiły mnie do przygotowania wydania nowego. Również i tym razem w pracach nad podręcznikiem brał w szerokim zakresie udział Pan Doktor Ireneusz Kunicki, któremu pragnę wyrazić moje najgłębsze podziękowanie.

Witold Broniewicz

PRZEDMOWA DO VIII WYDANIA

Sześćoletni okres, jaki upłynął od poprzedniego wydania mojego podręcznika, znaczony był licznymi, szeroko niekiedy zakrojonymi zmianami prawa postępowania cywilnego. Spowodowało to dezaktualizację dotychczasowych wydań i zrodziło potrzebę opracowania wydania nowego. Zgłaszany w tym względzie z różnych stron

zapytaniom, postulatom i ponagleniom nie mogłem, niestety, uczynić zadość, gdyż stały temu na przeszkodzie wciąż nowe inicjatywy legislacyjne odnoszące się nie tylko do Kodeksu postępowania cywilnego, lecz także do licznych innych ustaw dotyczących tego postępowania. Doszedłszy jednak do wniosku, że w chwili obecnej groźba tego rodzaju uległa zasadniczemu zmniejszeniu, podjąłem pracę nad niniejszym wydaniem podręcznika. Konieczność prowadzenia tych prac w dużym pośpiechu, nie zawsze należyta klarowność nowych (a niekiedy i dawniejszych) unormowań i zastanawiająca niekiedy długość tychże musiały z konieczności wpłynąć na postać podręcznika i treść niektórych przyjętych w nim rozwiązań. Redukcji uległa też liczba przypisów, a to z uwagi na istniejące możliwości informacyjne, które w stopniu o wiele wyższym mogą zapewnić wiadomości o istniejącym piśmiennictwie. Niektóre z przypisów wykorzystałem do poczynienia krytycznych uwag co do pewnych unormowań ustawowych. Pominięty został też dział poświęcony postępowaniu upadłościowemu, jednak w wielu miejscach przytoczyłem wiadomości dotyczące tego postępowania.

Przygotowanie nowego wydania podręcznika w czasie, w jakim nastąpiło, byłoby niemożliwe bez udziału Pana Doktora Ireneusza Kunickiego, który nie żałując czasu ani wysiłku, sporządził zestaw zaktualizowanych ustaw szczególnych wykorzystanych w podręczniku, służył swoim zdaniem w licznych dyskusjach merytorycznych o przyjętych w podręczniku rozwiązaniach oraz czuwał nad stroną techniczną przygotowanego dla Wydawnictwa tekstu. Składam Mu serdeczne podziękowania.

Witold Broniewicz

PRZEDMOWA DO VII WYDANIA

Niespodziewanie szybkie rozejście się poprzedniego wydania niniejszego podręcznika wywołało konieczność pospiesznego, niestety, przygotowania wydania nowego. Uwzględnione w nim zostały dość liczne – jak na tak krótki okres – zmiany ustawodawcze oraz w niezbędnym zakresie nowe piśmiennictwo i orzecznictwo Sądu Najwyższego. Modyfikacjom uległy też będące owocem nowych przemyśleń ujęcia pewnych zagadnień.

Panu Doktorowi Ireneuszowi Kunickiemu pragnę wyrazić podziękowania za wiele znaczących uwag co do treści podręcznika i pomoc w przygotowaniu jego kolejnej edycji.

Witold Broniewicz

PRZEDMOWA DO VI WYDANIA

W okresie od ukazania się poprzedniego wydania podręcznika polskie postępowanie cywilne padło ofiarą nowego ustawodawstwa. Sam tylko Kodeks postępowania cywilnego stanowiący główny akt prawny regulujący to postępowanie uległ we wspomnianym okresie dziesięciu nowelizacjom. Oprócz tego wydanych zostało kilkanaście ustaw wprowadzających poważne zmiany przede wszystkim w takich rodzajach postępowania cywilnego, jak: nieprocesowe, egzekucyjne i upadłościowe. Spowodowało to konieczność nowego ujęcia przedstawionych w podręczniku zagadnień, przy jednoczesnym rozszerzeniu ich liczby w porównaniu z wydaniem poprzednim.

Podręcznik w obecnym wydaniu ma na celu dać aktualny, zarysowo pełny i w miarę możliwości przystępny obraz polskiego postępowania cywilnego. W szczególności, co wypada zaznaczyć, podręcznik w tym wydaniu zawiera po raz pierwszy, o ile chodzi o literaturę przedmiotu, omówienie wyczerpującej listy spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym na mocy innych ustaw niż Kodeks postępowania cywilnego (rozdział XX). Treść obecnego wydania daje przy tym wyraz nowym przemysleniom i koncepcjom teoretycznym. W wydaniu obecnym został uwzględniony stan prawny na 1.03.1998 r.

Witold Broniewicz

PRZEDMOWA DO V WYDANIA

Szybkie rozejście się IV wydania niniejszego podręcznika z 1995 r., jak również jego znaczna dezaktualizacja wywołana późniejszymi zmianami ustawodawstwa, a przede wszystkim wejściem w życie ustawy z 1.03.1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw skłoniły mnie do przygotowania kolejnego wydania. Uwzględni ono nie tylko wspomniane zmiany ustawodawcze według stanu na dzień 1.07.1996 r. oraz nowe publikacje, lecz także dalsze przemyślenia. Do tekstu wprowadzono też konieczne poprawki i modyfikacje.

Witold Broniewicz

PRZEDMOWA DO IV WYDANIA

Niniejsze wydanie mojego podręcznika ukazuje się w dwanaście lat po wydaniu poprzednim z 1983 r. Zaszły w tym czasie bardzo liczne i głębokie niekiedy zmiany ustawodawstwa, dalsze doświadczenia dydaktyczne i przemyślenia, a także rozszerzona objętość podręcznika sprawiły, iż przy zachowaniu dawnego układu obecna jego treść wykazuje zasadnicze różnice w porównaniu z treścią tamtego wydania. Jest to zatem podręcznik nowy, nie tylko z racji daty swojego ukazania się i numeru wydania, lecz również z uwagi na wprowadzone do niego wspomniane zmiany treściowe.

W miarę możliwości dążyłem do zachowania w podręczniku należytego i wyrównanego stopnia szczegółowości, poświęcając jednak szerszą niekiedy uwagę zagadnieniom o istotniejszym znaczeniu teoretycznym czy praktycznym. Powiązania zachodzące między określonymi zagadnieniami starałem się zaznaczyć przez odesłanie w danym miejscu do innych odpowiednich paragrafów podręcznika. W skromnym i niezbędnym jedynie zakresie podane są w podręczniku przykłady ilustrujące pewne kwestie. Właściwym bowiem miejscem ku temu są ćwiczenia i seminaria, żeby nie wspomnieć już o tym, że przykładów takich dostarczać może bieżące orzecznictwo i literatura. Możliwie wyczerpująco wskazane są w podręczniku zasadnicze przepisy nie tylko głównej ustawy regulującej postępowanie cywilne, jaką jest Kodeks postępowania cywilnego, ale także innych ustaw, a niekiedy także aktów wykonawczych. Przy korzystaniu z podręcznika jednoczesne sięganie do tych przepisów jest nie tylko wskazane, ale wręcz niezbędne.

Podręcznik powstał z wykładów prowadzonych przeze mnie od wielu lat na Uniwersytecie Łódzkim, z którym jestem związany od samego niemal jego początku. Pragnąłbym to nowe wydanie podręcznika, ukazujące się w jubileuszowym, pięćdziesiątym roku istnienia Uniwersytetu, zadedykować mu jako skromny wyraz tych związków. W podręczniku uwzględniony został stan prawny na 31.08.1995 r.

Witold Broniewicz

WSTĘP

§ 1. Pojęcie i nazwa postępowania cywilnego

! Postępowanie cywilne jest prawnie zorganizowanym działaniem ludzkim służącym załatwianiu spraw cywilnych. Przez załatwianie spraw cywilnych należy rozumieć rozpoznawanie tych spraw, przymusowe wykonywanie orzeczeń sądowych i innych aktów w tych sprawach oraz dokonywanie innych czynności w tychże sprawach (zob. § 6). Co do pojęcia sprawy cywilnej, zob. § 7.

1

⌚ Praźródłem terminu „postępowanie” jest łacińskie słowo *processus*, którego w znaczeniu prawnym, tj. na oznaczenie postępowania sądowego, zaczęto, z dodaniem przymiotnika *iudiciarius* (stąd termin *processus iudiciarius*), używać w średniowieczu w prawie włosko-kanonicznym. W dawnym polskim prawie sądowym, obok łacińskiego terminu *processus iudiciarius*, używano na określenie postępowania sądowego takich terminów polskich, jak: „prza”, „proces” i „postępek sądowy”. W XIX w. wszedł w życie, zwłaszcza na terenie Królestwa Polskiego, termin „postępowanie cywilne”. W szczególności terminu tego używano w polskich tłumaczeniach francuskiego Kodeksu postępowania cywilnego (*code de procédure civile*) z 1806 r., który w 1808 r. został wprowadzony w Księstwie Warszawskim i obowiązywał w Królestwie Polskim do roku 1875. Jednakże w dalszym ciągu używano powszechnie w języku prawniczym takich terminów, jak „proces cywilny” i „procedura cywilna”. Taki stan rzeczy przetrwał do połowy ubiegłego stulecia. Aczkolwiek ustawodawstwo polskie już w 1930 r. określiło zasadniczą ustawę regulującą postępowanie cywilne mianem Kodeksu postępowania cywilnego, to jednak w dalszym ciągu używany był w języku prawniczym, i to na określenie wszystkich postępowań regulowanych w tym Kodeksie (postępowanie sporne, egzekucyjne i zabezpieczające), termin „proces cywilny”, a niekiedy „procedura cywilna”.

Ten stan rzeczy został ostatecznie przewyżniony w latach pięćdziesiątych XX w., w którym zapanował niepodzielnie termin „postępowanie cywilne”. Terminem „proces cywilny” zaczęto określać – zgodnie z terminologią ustawową – jedynie zasadniczy tryb postępowania rozpoznawczego, jakim było postępowanie sporne uregulowane w części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. Obecnie

obowiązujący Kodeks postępowania cywilnego postępowanie to określa terminem „proces” (art. 13, nagłówek księgi pierwszej części pierwszej). W celu bliższego oznaczenia, o jaki proces chodzi, dodaje się w języku prawniczym do tego terminu słowo „cywilny”.

§ 2. Rodzaje postępowania cywilnego

- 2 **1. Postępowanie cywilne nie ma charakteru jednolitego, obejmuje bowiem wiele postępowań, a mianowicie:**
 - a) proces,
 - b) postępowanie nieprocesowe,
 - c) postępowanie zabezpieczające,
 - d) postępowanie egzekucyjne,
 - e) postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt,
 - f) postępowanie w sprawie ustalenia uznania orzeczeń sądów państw obcych,
 - g) postępowanie upadłościowe,
 - h) postępowanie restrukturyzacyjne,
 - i) postępowanie przed sądem polubownym.

- 3 **2. W ramach procesu można wyróżnić:**
 - a) postępowanie zwykle służące rozpoznawaniu spraw, które nie podlegają rozpoznaniu w postępowaniach odrębnych bądź które przeszły do niego z tych postępowań (zob. § 123),
 - b) osiemnaście postępowań odrębnych, z których każde służy rozpoznawaniu spraw określonego rodzaju i uregulowane jest przepisami jego tylko dotyczącymi oraz przepisami o postępowaniu zwykłym (zob. § 9 i rozdz. XVII),
 - c) postępowanie pojednawcze, które służy ugodowemu załatwianiu spraw przed ich ewentualnym skierowaniem do rozpoznania w postępowaniu zwykłym albo w określonym postępowaniu odrębnym (zob. § 82),
 - d) postępowanie mediacyjne, które służy ugodowemu załatwianiu spraw przed mediatorem na mocy umowy stron albo skierowania sądowego (zob. § 82 ad 3, nb 324).

- 4 **3. W ramach postępowania nieprocesowego można wyróżnić:**
 - a) postępowanie zwykle regulowane przepisami ogólnymi o postępowaniu nieprocesowym (art. 506–525), przepisami tytułu wstępnego (art. 1–13) i odpowiednio przepisami o procesie (art. 13 § 2),
 - b) wiele postępowań odrębnych, z których każde ma zastosowanie w sprawach określonego rodzaju, regulowane jest zaś, poza przepisami wskazanymi pod lit. a, także przepisami szczególnymi zawartymi bądź w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 526–694⁸), bądź też w innych ustawach. Dotyczy to większości postępowań należących do postępowania nieprocesowego (zob. rozdz. XX i XXI).

4. W ramach postępowania egzekucyjnego można wyróżnić:

- a) postępowanie o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, czyli tzw. postępowanie klauzulowe (art. 776–795, zob. § 173),
- b) postępowanie o wydanie zaświadczenia europejskiego tytułu egzekucyjnego (art. 795¹–795⁵),
- c) postępowanie o stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty (art. 795⁶–795⁷),
- d) postępowanie o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń (art. 795⁸–795⁹),
- e) postępowanie o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych (art. 795¹⁰–795¹¹),
- f) postępowanie o wydanie wyciągów z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych (art. 795¹²–795¹³),
- g) postępowanie o wydanie zaświadczenia dotyczącego orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych (art. 795¹⁴–795¹⁷),
- h) postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności orzeczeniom sądów państw obcych, rozstrzygnięciom innych organów takich państw oraz ugodom zawartym przed takimi sądami i organami lub przez nie zatwierdzonymi (art. 1150–1152, zob. § 174),
- i) właściwe postępowanie egzekucyjne (art. 796–1088, zob. § 179–195),
- j) postępowanie podziałowe, czyli dotyczące podziału sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1023–1040¹, zob. § 196).

5

! 5. Wśród postępowań cywilnych szczególnie istotne znaczenie ma proces i postępowanie egzekucyjne.

6

Proces jest głównym trybem postępowania cywilnego, co przejawia się tym, że:

- a) jest on zasadniczym trybem postępowania rozpoznawczego przed sądem powszechnym, ponieważ ustawa przekazuje sprawy cywilne do rozpoznawania w trybie procesu w sposób generalny, podczas gdy do rozpoznania w innych trybach przekazuje te sprawy w sposób szczególny (art. 13 § 1),
- b) przepisy o procesie stosuje się odpowiednio w innych postępowaniach cywilnych uregulowanych zarówno w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 13 § 2), jak i innych ustawach (zob. rozdz. XX i XXI oraz art. 35, 37, 58, 229, 381 pr. up., art. 92, 221, 260, 269 pr. rest.), a także w innych postępowaniach niż cywilne, jak np. postępowanie przed sądami administracyjnymi (zob. § 10 *in fine*) czy postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym (art. 36 ustawy z 30.11.2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym¹).

¹ Dz.U. z 2019 r. poz. 2393.

Postępowanie egzekucyjne służy przymusowemu wykonywaniu rozstrzygnięć powstałych w postępowaniach cywilnych toczących się przed sądami powszechnymi, jak również w postępowaniu przed sądem polubownym, w postępowaniu pojedynczym w sprawach z zakresu prawa pracy, a także w postępowaniu karnym (zob. § 11, 12 pkt I, § 171–173).

- 7 **6.** Z punktu widzenia celu postępowania cywilnego należy rozróżnić **postępowanie rozpoznawcze i postępowanie wykonawcze**. Postępowanie rozpoznawcze ma na celu ustalenie istnienia albo nieistnienia normy prawnej indywidualno-konkretnej, natomiast postępowanie wykonawcze ma na celu przymusowe urzeczywistnienie tej normy (zob. § 6 i 163).

Trybami postępowania rozpoznawczego są przede wszystkim proces i postępowanie nieprocesowe, a poza tym: postępowanie zabezpieczające, postępowanie w razie zagięcia lub zniszczenia akt i postępowanie w sprawie ustalenia uznania orzeczeń sądów państw obcych. Postępowaniem rozpoznawczym jest również postępowanie przed sądem polubownym (zob. dział IV).

Do postępowań wykonawczych należy przede wszystkim postępowanie egzekucyjne, z tym że objęte nim postępowania o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności mają charakter postępowań rozpoznawczych; są nimi także inne postępowania wykonawcze (art. 578¹ i art. 743 § 2). Postępowania upadłościowe i naprawcze mają charakter mieszany: rozpoznawczo-wykonawczy.

- 8 **7.** W każdym toczącym się postępowaniu występuje zawsze **postępowanie główne**, zwane przez ustawę postępowaniem w sprawie (por. art. 359 i 394 § 1), i mogą występować **postępowania wpadkowe** (incydentalne) oraz **postępowania uboczne**.

 Postępowanie główne ma na celu załatwienie sprawy cywilnej, w której zostało wszczęte.

 Postępowanie wpadkowe ma na celu rozstrzygnięcie kwestii proceduralnej, warunkującej częstokroć możliwość przeprowadzenia postępowania głównego lub ubocznego. Przykładem może być postępowanie mające na celu zbadanie, czy strona ma zdolność procesową, i służące ewentualnemu uzupełnieniu braku tej zdolności (zob. § 55), postępowanie o przywrócenie terminu (zob. § 34) czy też postępowanie ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (zob. § 113).

 Postępowanie uboczne ma na celu rozstrzygnięcie kwestii proceduralnej związanej z postępowaniem głównym, niewarunkującej jednak możliwości jego przeprowadzenia. Przykładem może być postępowanie zabezpieczające (zob. dział IV), postępowanie o zwolnienie od kosztów sądowych (zob. § 35) czy też postępowanie w przedmiocie nadania wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności (zob. § 103).

§ 3. Prawo postępowania cywilnego

! 1. **Postępowanie cywilne regulowane jest odrębną gałęzią prawa, którą najwłaściwiej jest określać jako prawo postępowania cywilnego.** W nauce, orzecznictwie i potocznym języku prawniczym operuje się jednak dość powszechnie terminem „prawo procesowe cywilne”, w którym wyraz „procesowe” odnosi się do postępowania cywilnego w ogóle, co jest pewną reminiscencją stanu, kiedy termin „proces cywilny” używany był w znaczeniu szerszym niż przyjęte w Kodeksie postępowania cywilnego (zob. § 1).

D 2. W chwili odzyskania niepodległości w 1918 r. obowiązywały na terytorium Polski trzy ustawodawstwa z zakresu postępowania cywilnego: rosyjska ustawa postępowania cywilnego z 1864 r., niemiecki kodeks postępowania cywilnego z 1877 r. i austriacki kodeks postępowania cywilnego z 1895 r. wraz z odrębną ordynacją egzekucyjną z 1896 r. (na należących do Polski obszarach Spisza i Orawy obowiązywał węgierski kodeks postępowania cywilnego z 1911 r., w 1922 r. rozciągnięto jednak na te obszary austriackie ustawodawstwo dotyczące postępowania cywilnego). Podjęte jeszcze w 1917 r. prace nad projektem własnego kodeksu postępowania cywilnego doprowadziły do ogłoszenia w 1930 r. rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej tego Kodeksu, który obejmował tylko postępowanie sporne (proces) i miał wejść w życie 1.01.1933 r. W 1932 r. ogłoszono kolejnym rozporządzeniem Prezydenta Prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym. W tymże roku dokonano połączenia obu aktów prawnych w jeden Kodeks postępowania cywilnego, który wszedł w życie w wyżej wskazanej dacie. Kodeks ten, wielokrotnie nowelizowany (w 1950 r. wydano jego tekst jednolity), obowiązywał do końca 1964 r.

Bezpośrednio po II wojnie światowej dokonano, z wykorzystaniem opracowanych przed tą wojną projektów, unifikacji postępowania niespornego (nieprocesowego), wprowadzając własne ustawodawstwo z tego zakresu, które zastąpiło ustawodawstwo pochodzące jeszcze z okresu zaborów. W latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia zostały podjęte prace nad projektem nowego Kodeksu postępowania cywilnego. Prace te doprowadziły do uchwalenia przez Sejm obecnie obowiązującego Kodeksu (ustawa z 17.11.1964 r., Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm., Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.).

W Kodeksie tym utrzymane zostały w szerokim zakresie unormowania pochodzące z dawnego kodeksu, co miało na celu zachowanie dorobku orzecznictwa i doktryny spod rządów tego ostatniego. Jednym z głównych założeń zrealizowanych w Kodeksie, wprowadzając w niepełnym wymiarze (zob. § 129), było scalenie postępowania cywilnego przez włączenie do Kodeksu przepisów regulujących postępowanie nieprocesowe.

§ Kodeks jest najobszerniejszą pod względem liczby artykułów ustawą w prawie polskim. Początkowo obejmował 1153 artykuły, obecnie zaś, w rezultacie wielokrotnych nowelizacji, obejmuje znacznie większą, a przy tym stale zmieniającą się

ich liczbę. Końcowym przepisem Kodeksu jest art. 1217, co nie znaczy, że Kodeks obejmuje taką liczbę artykułów, ponieważ wiele z nich zostało uchylonych (np. art. 111–116, 417–424, 437 czy 438), po wielu artykułach zaś dodano artykuły o tym samym numerze ze znaczkami numerycznymi (np. art. 23¹ i 23², 183¹–183¹⁵ czy art. 479²⁸–479⁸⁸).

- 12 Kodeks składa się z tytułu wstępnego (art. 1–13) oraz pięciu części, z których pierwsza i czwarta dzielą się na księgi. Część pierwsza (art. 15–729), poświęcona postępowaniu rozpoznawczemu, obejmuje trzy księgi („Proces”, „Postępowanie nieprocesowe” i „Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt”). Część druga (art. 730–757) poświęcona jest postępowaniu zabezpieczającemu, część trzecia zaś (art. 758–1088) – postępowaniu egzekucyjnemu. Część czwarta (art. 1097–1153²⁵) zawiera przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego i składa się z czterech ksiąg („Jurysdykcja krajowa”, „Immunitet sądowy i egzekucyjny”, „Postępowanie”, „Uznanie i stwierdzenie wykonalności”). Część piąta (art. 1154–1217) dotyczy sądu polubownego (arbitrażu).

Kodeks jest podstawowym źródłem prawa postępowania cywilnego. Prawo to jest jednak zawarte także w wielu innych ustawach, które będą wskazywane we właściwych miejscach.

- 13 3. **Literatura prawa postępowania cywilnego** jest bardzo obszerna. Dotyczy to w szczególności literatury niemieckiej i włoskiej, a także hiszpańsko- i portugalskojęzycznej. Również literatura polska, poczynając od początków XVII w., poprzez okres zaborów, aż do chwili obecnej, może się poszczycić niezwykle bogatym, zarówno pod względem ilościowym, jak i z uwagi na swój poziom, dorobkiem. Należy zaznaczyć, że literatura z dziedziny postępowania cywilnego obejmuje opracowania dotyczące praktyki i dydaktyki, a także poświęcone zagadnieniom teoretycznym, w które nauka tego postępowania w sposób szczególny obfituje.
- 14 4. **Jednym z najistotniejszych zagadnień dotyczących prawa postępowania cywilnego jest zagadnienie stosunku zachodzącego między tym prawem a prawem materialnym.** Zagadnieniem tym interesuje się zarówno ogólna teoria prawa, jak i teoria prawa cywilnego, w szczególności jednak sposób eksponowane jest ono w teorii postępowania cywilnego, która stworzyła w tym względzie obszerną literaturę reprezentującą różnorakie ujęcia. Przyczyną tego jest okoliczność, iż rozróżnienie prawa postępowania cywilnego i prawa materialnego uzasadnione jest istnieniem rzeczowego postępowania. W braku bowiem postępowania cywilnego nie byłoby podstaw do wspomnianego rozróżnienia. Innymi słowy, o prawie materialnym można mówić tylko z punktu widzenia postępowania. Dlatego też ani w ustawodawstwie cywilnym, ani w poświęconej mu doktrynie nie określa się prawa cywilnego jako prawa materialnego, nie ma bowiem ku temu potrzeby. Dopiero ustawodawstwo dotyczące postępowania cywilnego, a w ślad za nim poświęcone mu doktryna i orzecznictwo wprowadzają pojęcie prawa materialnego. W szczególności o prawie tym mowa jest w art. 398³ § 1 pkt 1, art. 398¹⁶

i 505⁹ § 1¹ pkt 1. W świetle tych przepisów prawem materialnym jest prawo, które sąd stosuje, orzekając co do istoty sprawy.

 Prawo postępowania cywilnego jest **prawem instrumentalnym**, tj. prawem służącym urzeczywistnieniu czy tylko ustaleniu prawa materialnego w ujęciu indywidualno-konkretnym (zob. § 7). Niewłaściwe natomiast jest określanie prawa postępowania jako prawa formalnego, zwłaszcza w zestawieniu tego prawa z prawem materialnym. Niewłaściwe jest też traktowanie norm prawa postępowania jako norm o charakterze formalnym, a wszystkich opartych na tych normach zarzutów jako zarzutów formalnych (np. art. 221, 222, zob. § 76). Normy formalne, tj. takie, które regulują formę czynności postępowania (zob. § 29), występują bowiem zarówno w prawie materialnym (np. art. 73–81, 158, 720, 949–958 k.c.), jak i w prawie postępowania (np. art. 126, 130 § 1, art. 158, 187, 210 § 1, art. 325, 797), nie wyczerpują jednak, a nawet nie stanowią większości norm tego ostatniego. Dlatego też normy prawa postępowania należy, w nawiązaniu do wskazanego wyżej charakteru tego prawa, określać jako normy instrumentalne, nazwę „zarzuty formalne” stosować zaś tylko do takich zarzutów, które dotyczą niezachowania formy określonych czynności postępowania, np. formy pisma procesowego (zob. § 30). Wszystkie zaś zarzuty dotyczące prawa postępowania, nie wyłączając zarzutów formalnych, należy określać jako zarzuty procesowe.

 5. Oprócz prawa postępowania i prawa materialnego można w tej samej płaszczyźnie podziału wyróżnić trzeci rodzaj prawa, na którego określenie w nauce polskiej został przyjęty termin „**prawo jurysdykcyjne**”². Prawo to usytuowane jest we wspomnianej płaszczyźnie podziału między prawem postępowania i prawem materialnym. Reguluje ono przesłanki, przy których istnieniu albo nieistnieniu (przesłanki pozytywne i negatywne) dopuszczalne jest w prawidłowo wszczętym i przeprowadzonym postępowaniu rozstrzygnięcie na podstawie prawa materialnego o przedmiocie postępowania. W nawiązaniu do nazwy prawa, o którym mowa, można te przesłanki nazwać przesłankami jurysdykcyjnymi. Problematyka ich występuje w pełnej wyrazistości w głównym postępowaniu cywilnym, jakim jest proces, co nie znaczy, że nie odnosi się odpowiednio również do innych postępowań cywilnych. Przesłankami jurysdykcyjnymi w procesie są wszystkie przesłanki zasadności powództwa, poza przesłanką materialną (zob. § 94). Dzielą się one na przesłanki pozytywne i negatywne. Odpowiednio do tego zarzuty dotyczące braku pozytywnych albo istnienia negatywnych przesłanek jurysdykcyjnych można określić jako zarzuty jurysdykcyjne (zob. § 76 pkt 1 ad bb, nb 287). Błędne oddalenie powództwa przez sąd pierwszej instancji z powodu braku pozytywnej albo istnienia negatywnej przesłanki jurysdykcyjnej brane jest przez sąd drugiej instancji pod rozważę z urzędu przy rozpoznawaniu

15

² H. Trammer, *O właściwe miejsce dla „czystych” norm materialnego prawa cywilno-jurysdykcyjnego*, „Przegląd Notarialny” 1949/1–2; W. Broniewicz, *Warunki uwzględnienia powództwa*, PiP 2003/3, s. 32 i cyt. tam literatura.

apelacji i prowadzi do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania spraw sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (zob. § 107 pkt 8, nb 416). W razie prawomocnego oddalenia powództwa z powodu braku pozytywnej albo istnienia negatywnej przesłanki jurysdykcyjnej powaga rzeczy osądzonej wyroku polega na wiążącym ustaleniu tego braku albo istnienia (zob. § 105).

§ Pograniczny charakter prawa jurysdykcyjnego sprawia, że przepisy z jego zakresu znajdują się zarówno w Kodeksie postępowania cywilnego (np. art. 189, 618 § 3, art. 667 § 2, art. 935 § 1 zdanie drugie i art. 1064¹⁰), jeżeli dotyczą legitymacji procesowej zarządcy rzeczy, kuratora spadku czy syndyka upadłości, jak również w Kodeksie cywilnym (art. 5, 117 § 2, art. 413 § 2, art. 988 § 2 i art. 1025 § 1) oraz w innych ustawach, np. Prawie upadłościowym. Z pogranicznego charakteru tego prawa wynika też, że jego normy są niekiedy normami materialno-jurysdykcyjnymi. Dotyczy to np. norm sformułowanych w art. 5 czy art. 117 § 2 k.c., które stosowane w zwykłym obrocie prawnym są normami materialnymi, stosowane natomiast w postępowaniu jako podstawa oddalenia powództwa lub zarzutu są normami jurysdykcyjnymi. Pograniczny charakter norm jurysdykcyjnych prowadzi niekiedy do kontrowersji poglądów co do charakteru pewnych norm i regulowanych nimi przesłanek (zob. § 56). Należy wszakże zaznaczyć, że prawo jurysdykcyjne jest i powinno być traktowane w postępowaniu tak jak prawo materialne. W szczególności prawo materialne, o którym mowa w art. 398³ § 1 i art. 398¹⁶, oznacza zarówno prawo materialne w znaczeniu właściwym, jak i prawo jurysdykcyjne.

- 16 6. Prawo postępowania cywilnego wykazuje, o ile chodzi o jego zasady i instytucje, **związek z prawami innych postępowań**, zarówno sądowych, jak i niesądowych. Jako postępowanie sądowe należy tu wymienić postępowanie karne, postępowanie przed sądami administracyjnymi i postępowanie konstytucyjne (przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu), jako postępowanie niesądowe zaś – postępowanie administracyjne i postępowanie legislacyjne. Uświadomienie sobie wspólności zasad i podobieństwa instytucji praw poszczególnych postępowań jest osiągnięciem nowszej nauki prawa, a zwłaszcza prawa postępowania cywilnego. Efektem tego uświadomienia są nie tylko odpowiednie wzmianki w podręcznikach postępowania cywilnego³ czy w innych publikacjach, lecz także systemowe opracowania prawa postępowania w ujęciu ogólnym⁴.

³ M. Waligórski, *Proces cywilny*, cz. I, Warszawa 1947, s. 11.

⁴ J. Goldschmidt, *Teoria general del proceso*, Barcelona 1936; W. Sauer, *Grundlagen des Prozessrechts*, Stuttgart 1929; W. Sauer, *Allgemeine Verfahrens rechtslehre*, Bielefeld 1974; E. Fazzalari, *Istituzioni di diritto processuale*, Padwa 1994.

§ 4. Terytorialny zasięg mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego

Terytorialny zasięg mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego pokrywa się w zasadzie z zasięgiem terytorialnym danego państwa. W związku z tym sąd danego państwa może stosować tylko krajowe prawo postępowania, tj. prawo obowiązujące w siedzibie sądu (*lex fori processualis*), nie może zaś stosować obcego prawa postępowania, niezależnie od tego, jakie prawo materialne – krajowe czy obce – jest prawem, na podstawie którego powinno nastąpić rozstrzygnięcie sprawy (*lex causae*). Tego rodzaju zasada, zwana **zasadą terytorialności** albo **zasadą stosowania krajowego prawa postępowania**, może doznawać wyjątków przy wykonywaniu przez sąd danego państwa (sądu wezwany) **pomocy prawnej na rzecz sądu albo innego organu państwa obcego** (sądu zzywającego). Wykonanie zatem wniosku sądu albo innego organu państwa obcego o udzielenie pomocy prawnej przez sąd polski odbywa się według prawa polskiego, sąd wezwany może jednak na wniosek sądu lub innego organu państwa obcego zastosować przy wykonaniu wniosku inny sposób od przewidzianego przez prawo polskie, jeżeli ten sposób wykonania wniosku nie jest zakazany przez prawo polskie ani sprzeczny z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (zob. § 198). Podobne postanowienia odnoszące się już nie tylko do sądu polskiego, lecz także do sądów państw obcych zawierają także umowy międzynarodowe.

§ 5. Czasowy zasięg mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego

Zagadnienie czasowego zasięgu mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego powstaje w razie zmiany ustawodawstwa postępowania cywilnego. Zmiana ta zastaje wiele toczących się postępowań, w związku z czym wyłania się kwestia, czy dalszy przebieg tych postępowań powinien się odbywać według przepisów dotychczasowych, czy też według przepisów nowych. Kwestię tę ustawodawca reguluje drogą wydania przepisów międzyczasowych. Ustawodawca może przy tym skorzystać z trzech systemów, a mianowicie z systemu:

- 1) jednolitości postępowania, zwanego też systemem kontynuacji,
- 2) stadiów postępowania,
- 3) czynności postępowania, zwanego też systemem aktualizacji.

Ad 1) System ten traktuje postępowanie jako całość i przewiduje, że postępowanie toczy się aż do zakończenia według przepisów, pod których rządem zostało wszczęte (tj. według przepisów dotychczasowych).

Ad 2) System ten dzieli postępowanie na określone stadia (np. według instancji) i przewiduje, że postępowanie toczy się według przepisów, pod których rządem zostało wszczęte, aż do zakończenia danego stadium, z przejściem zaś do stadium następnego toczyć się już będzie według przepisów nowych.

Ad 3) System ten przewiduje, że poczynając od najbliższej czynności, postępowanie toczy się według nowych przepisów.

Polski ustawodawca przy wprowadzeniu obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego wzorował się w zasadzie na systemie czynności postępowania (art. XV), z pewnymi wyjątkami na rzecz systemu jednolitości postępowania (art. XVI § 1 zdanie pierwsze i art. XVII) i systemu stadiów postępowania (art. XVI § 1 zdanie drugie i § 2).

Zagadnienie czasowego zakresu mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego występuje również w wypadku nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego bądź innych ustaw dotyczących tego prawa.

Jeżeli ustawa nowelizująca nie zawiera przepisów przejściowych (intertemporalnych) regulujących zagadnienie czasowego zasięgu mocy obowiązywania nowych przepisów postępowania, wówczas te nowe przepisy obowiązują od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej. Pozostaje to w zgodności z panującym w doktrynie i judykaturze poglądem, że brak wyraźnego rozstrzygnięcia normatywnego problemu czasowego zasięgu mocy obowiązującej ustawy należy traktować jako rozstrzygnięcie go na rzecz zasady bezpośredniego działania prawa nowego. W zakresie czasowego zasięgu mocy obowiązującej prawa postępowania cywilnego zasada ta oznacza, że poczynając od najbliższej czynności, postępowanie toczy się według nowych przepisów (system czynności postępowania).

§ 6. Funkcja postępowania cywilnego

- 17 **Funkcja postępowania cywilnego polega na:**
- 1) ustalaniu i urzeczywistnianiu norm prawnych indywidualno-konkretnych z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy,
 - 2) wydawaniu zarządzeń, zezwoleń i zwolnień mających znaczenie prawne,
 - 3) prowadzeniu działalności dokumentacyjno-rejestrowej mającej znaczenie prawne,
 - 4) dokonywaniu innych czynności określonych w ustawie.
- 18 Ad 1) Stosunki prawne w społeczeństwie układają się na ogół w ten sposób, że ich treść nie budzi sporów, a podmioty tych stosunków zachowują się względem siebie zgodnie z ich treścią. Zdarzają się jednak wypadki, w których trzeba w sposób autorytatywny usunąć niepewność co do treści danego stosunku albo urzeczywistnić tę treść nawet w sposób przymusowy.

W początkowym okresie rozwoju państwa i prawa środkiem służącym przymusowemu urzeczywistnianiu treści stosunków prawnych była samopomoc. W miarę rozwoju państwa i prawa była ona stopniowo ograniczana na rzecz rozwijającej się zorganizowanej działalności zabezpieczonej autorytetem państwa, a mianowicie postępowania.

W chwili obecnej samopomoc występuje w nielicznych tylko reliktach (por. art. 343 § 2 i art. 432 k.c.). Częstość też dane prawo z istoty swej nie może być zrealizowane w normalnym obrocie prawnym, lecz wymaga zastosowania specjalnej drogi. Wszystkie te potrzeby ma zaspokajając postępowanie. W tym też przede wszystkim przejawia się jego znaczenie społeczne. Istnienie postępowania cywilnego zapobiega bowiem chaosowi, jaki musiałby panować w społeczeństwie, gdyby realizacja prawa była pozostawiona wyłącznie działalności zainteresowanych podmiotów, wpływa na usuwanie konfliktów wywołanych naruszeniem czy niejasnością prawa i zapewnia ochronę sfery prawnej podmiotów prawa. Ponieważ postępowanie cywilne służy przy tym w głównej mierze załatwianiu spraw majątkowych, ma ono również doniosłe znaczenie gospodarcze.

W jaki sposób realizowana jest funkcja postępowania cywilnego, o której mowa w niniejszym punkcie?

Prawo cywilne, rodzinne i opiekuńcze oraz prawo pracy, jak każde prawo, składa się z norm prawnych. Każda zaś norma prawna ma stronę przedmiotową, którą tworzy określony stan faktyczny i związana z tym stanem reguła zachowania się, czyli tzw. dyspozycja, oraz stronę podmiotową, którą tworzy wskazanie podmiotów objętych działaniem normy.

Z punktu widzenia przedmiotowego norma może mieć charakter abstrakcyjny albo konkretny w zależności od tego, czy objęty nią stan faktyczny jest jedynie przyjętą przez normodawcę hipotezą, czy też zdarzył się w rzeczywistości i czy w związku z tym dyspozycja normy ma zastosowanie we wszystkich wypadkach odpowiadających wspomnianej hipotezie, czy też tylko w wypadku, który zdarzył się w rzeczywistości.

Z punktu widzenia podmiotowego norma może mieć charakter generalny albo indywidualny w zależności od tego, czy objęte działaniem normy podmioty określone są jedynie przez podanie ich cech („właściciel”, „dłużnik”, „małżonek”, „ten, kto wyrządził szkodę” itp.), czy też przez podanie nazwy indywidualnej („Jan Kowalski”, „Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Łodzi” itp.).

Podział norm na abstrakcyjne i konkretne przecina się z ich podziałem na generalne i indywidualne, co daje **cztery kategorie norm**, a mianowicie normy: generalno-abstrakcyjne, generalno-konkretne, indywidualno-abstrakcyjne i indywidualno-konkretne⁵. Z tych kategorii najistotniejsze znaczenie mają normy **generalno-abstrakcyjne i indywidualno-konkretne**.

⁵ J. Wróblewski, *Norma generalna i norma indywidualna*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1962/23(I), s. 3; Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1996, s. 106, 107, 114. Przykładem normy generalno-konkretnej może być norma sformułowana w art. 623 § 1 k.s.h.,

Normami generalno-abstrakcyjnymi są normy sformułowane w ustawie, jak np. norma sformułowana w art. 415 k.c., w myśl której, kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia. Normą indywidualno-konkretną jest norma obowiązująca w danym wypadku.

Np. Ponieważ A ukradł B 1000 zł, tj. wyrządził B z własnej winy szkodę polegającą na zaborze 1000 zł, obowiązany jest do naprawienia tej szkody przez zwrot wymienionej kwoty i ewentualnie wyrównanie uszczerbku wynikającego z jej pozbawienia.

Z punktu widzenia treści swoich dyspozycji normy dzielą się na:

- 1) nakazujące (np. norma sformułowana w art. 415 k.c.),
- 2) zakazujące (np. norma sformułowana w art. 144 k.c.),
- 3) zezwalające (np. norma sformułowana w art. 84 § 1 k.c. czy w art. 11 § 2 k.r.o.).

Normy **nakazujące i zakazujące** mogą być urzeczywistniane zarówno w zwykłym obrocie prawnym, jak i w postępowaniu.

Np. Na przykład norma nakazująca A naprawić szkodę wyrządzoną B może być urzeczywistniona w ten sposób, że A dobrowolnie naprawi szkodę wyrządzoną B; może być też urzeczywistniona przymusowo w drodze wydania w procesie wyroku zasądzającego od A na rzecz B odszkodowanie i wykonanie tego wyroku w drodze egzekucji. Norma zakazująca C jako właścicielowi nieruchomości danego działania zakłócającego korzystanie z nieruchomości sąsiedniej ponad miarę określoną w art. 144 k.c. może być urzeczywistniona przez dobrowolne zastosowanie się C do jej treści; może też być urzeczywistniona przymusowo w drodze wydania wyroku zakazującego C danego działania i wykonania tego wyroku w drodze egzekucji (art. 1051).

Do norm nakazujących należą także normy przewidujące roszczenia o złożenie oświadczenia woli potrzebnego do przekształcenia istniejącego stanu prawnego, np. norma przewidująca roszczenie o zmianę albo unieważnienie umowy zawartej pod wpływem wyzysku (art. 388 k.c.), norma przewidująca roszczenie o zawarcie umowy przyrzeczonej (art. 390 k.c.), norma przewidująca roszczenie o zmianę wynagrodzenia za wykonanie dzieła (art. 629 i 630 k.c.) czy też norma przewidująca roszczenie o obniżenie czynszu najmu albo dzierżawy (art. 664 i 700 k.c.). Tego rodzaju norma, dając jednemu z objętych jej działaniem podmiotów w stosunku do drugiego takiego podmiotu roszczenie o złożenie oznaczonego oświadczenia woli (możność żądania złożenia oświadczenia), kieruje tym samym do tego drugiego podmiotu nakaz złożenia takiego oświadczenia (zob. § 67 i rozdz. XXVIII).

w myśl którego w terminie trzech lat od wejścia w życie Kodeksu spółki handlowe istniejące w dniu tego wejścia powinny dostosować swoje umowy, akty założycielskie lub statuty do przepisów Kodeksu, przykładem zaś normy indywidualno-abstrakcyjnej – norma sformułowana w art. 158 pr. bank. i w art. 426 ust. 2 pr. up., w myśl których wniosek o ogłoszenie upadłości banku może zgłosić wyłącznie Komisja Nadzoru Finansowego albo Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

Normy **zezwalające**, jeżeli chodzi o sposób ich urzeczywistnienia, dzielą się na **dwie kategorie**. Normy należące do **pierwszej kategorii** mogą być urzeczywistnione tylko w zwykłym obrocie prawnym.

Np. Na przykład norma zezwalająca A na uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego B może być urzeczywistniona tylko w drodze złożenia przez A wobec B pisemnego oświadczenia o takim uchyleniu się (art. 88 § 1 k.c.).

Normy należące do **drugiej kategorii** mogą być urzeczywistnione tylko w drodze postępowania.

Np. Na przykład norma zezwalająca jednemu małżonkowi na żądanie wobec drugiego małżonka rozvodu (art. 56 § 1 k.r.o.) może być urzeczywistniona tylko w drodze procesu, tj. przez wydanie wyroku rozwodowego.

! **W drodze postępowania może być ustalone istnienie albo nieistnienie wszelkich norm indywidualno-konkretnych. Ustalenie normy prawnej może mieć charakter:**

- a) zwykły,
- b) zasądający,
- c) kształtujący.

Ad a) Ustalenie zwykłe jest celem samym w sobie, nie zmierza bowiem do urzeczywistnienia normy, której dotyczy, lecz oznacza jedynie stwierdzenie istnienia albo nieistnienia tej normy. Ustalenie to jest aktualne przy normach nakazujących, zakazujących lub zezwalających pierwszej kategorii.

Ad b) Ustalenie zasądające jest to ustalenie, które otwiera drogę do przymusowego urzeczywistnienia normy w trybie egzekucji. Jest ono aktualne przy normach nakazujących i zakazujących, z wyjątkiem norm nakazujących złożenie oznaczonego oświadczenia woli.

Ad c) Ustalenie kształtujące jest to ustalenie, które samo przez się, tzn. bez dalszego postępowania, a w szczególności bez egzekucji, urzeczywistnia daną normę. Jest ono aktualne przy normach nakazujących złożenie oznaczonego oświadczenia woli (art. 64 k.c. i art. 1047 k.p.c.) oraz przy normach zezwalających drugiej kategorii.

Urzeczywistnienie norm prawnych indywidualno-konkretnych następuje albo w sposób przymusowy w trybie egzekucji, albo w drodze ustalenia kształtującego danej normy (por. wyżej lit. b i c).

Zamiast pojęciem „norma prawna” można się posługiwać pojęciem „prawo podmiotowe” i jego biernym odpowiednikiem. Zamiast o normie prawnej nakazującej albo zakazującej można więc mówić o przysługującym danemu podmiotowi prawie

podmiotowym zwykłym, tj. prawie do otrzymania świadczenia, i odpowiadającym temu prawu obowiązku innego podmiotu spełnienia tego świadczenia. Zamiast zaś o normie prawnej zezwalającej można mówić o przysługującym określonego podmiotowi prawie podmiotowym kształtującym, tj. prawie do wywołania zmiany istniejącego stanu prawnego przez złożenie określonego oświadczenia woli, i odpowiadającej temu prawu biernej sytuacji innego podmiotu.

W świetle tego, co zostało powiedziane na temat ustalenia w postępowaniu cywilnym norm prawnych indywidualno-konkretnych, należy zakwestionować słuszność głoszonych w nauce twierdzeń, w myśl których postępowanie to służy konkretyzacji norm prawnych. Konkretyzacja normy prawnej następuje bowiem wraz z powstaniem w rzeczywistości stanu faktycznego określonego w danej normie, w postępowaniu cywilnym dokonuje się zaś jedynie ustalenia tej konkretyzacji. W związku z tym trudno przyjąć wyrażane w piśmiennictwie poglądy, w myśl których normami indywidualno-konkretnymi są orzeczenia sądowe. Gdyby tak było, należałoby uznać, że np. obowiązek dłużnika spełnienia świadczenia powstaje dopiero z chwilą nastąpienia wykonalności orzeczenia zasądającego to świadczenie. Przeczyłoby to rzeczywistości, że wspomniany obowiązek dłużnika pojawia się już z chwilą powstania zobowiązania i jest niezależny od tego, czy w ogóle zostanie wydane orzeczenie zasądające świadczenie.

- 20 Ad 2) Przykładem **zarządzeń, zwolnień i zezwoleń** mających znaczenie prawne mogą być zarządzenia, zwolnienia i zezwolenia wydawane w postępowaniu nieprocesowym (art. 561, 562, 569 § 2).
- 21 Ad 3) **Działalność dokumentacyjno-rejestrowa** mająca znaczenie prawne polega na prowadzeniu ksiąg wieczystych (zob. § 134) oraz różnych rejestrów i ewidencji (zob. § 144 i 145).
- 22 Ad 4) Innymi czynnościami, których dokonywaniu służy postępowanie cywilne, są np. zabezpieczenie dowodów (zob. § 89), niektóre czynności w postępowaniu spadkowym, jak przyjmowanie oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, ogłoszenie testamentu czy przesłuchanie świadków testamentu ustnego (zob. § 142), a także nadanie nazwiska dziecku nieznanym rodziców (art. 62 p.a.s.c. i art. 584 k.p.c.).

Dział I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rozdział I

DOPUSZCZALNOŚĆ DROGI SĄDOWEJ

§ 7. Dopuszczalność drogi sądowej

Dopuszczalność drogi sądowej jest pojęciem wyłącznie z dziedziny postępowania cywilnego, gdyż ani postępowanie karne, ani postępowanie przed sądami administracyjnymi pojęciem tym nie operuje. 23

! Stanowi ona jedną z przesłanek procesowych postępowania cywilnego (zob. § 74), zachodzi zaś, gdy sprawa cywilna podlega załatwieniu przez sąd powszechny.

§ O drodze sądowej mowa jest także w art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, chodzi tam jednak nie o dopuszczalność drogi sądowej w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego, ale o tzw. prawo do sądu przewidziane w art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r.⁶, w art. 6 EKPC oraz w art. 45 Konstytucji RP.

Słowo „sprawa” oznacza w Kodeksie postępowania cywilnego głównie to, co jest załatwiane w postępowaniu cywilnym (por. art. 1, 13, 44, 148, 231, 322, 398¹, 412, 476, 507, 766, 1103, 1139, 1150). Wielokrotnie jednak słowo to użyte jest w Kodeksie w znaczeniu samego postępowania, jako synonim słowa „postępowanie” (por. art. 5, 15 § 1, art. 48 § 1, art. 59, 72 § 1 i 2, art. 74, 132, 192 pkt 1 i 3, art. 432, 445, 479, 1121 § 2), a niekiedy także w innych znaczeniach (por. np. art. 50 § 3, art. 74, 1130). W zwrocie „sprawa cywilna” użyte jest ono we wspomnianym głównym znaczeniu.

Należy rozróżnić dwa rodzaje spraw cywilnych, a mianowicie **sprawy cywilne w znaczeniu materialnym oraz sprawy cywilne w znaczeniu formalnym.** 24

⁶ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

! **Sprawami cywilnymi w znaczeniu materialnym** są sprawy wynikające ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. Załatwianie tych spraw przez sądy powszechne jest zasadą. **Sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnym** są zaś inne sprawy, których załatwianie odbywa się według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego z mocy przepisów zawartych bądź w Kodeksie, bądź też w innych ustawach. Są to w zasadzie sprawy administracyjne, a wyjątkowo – karne i inne.

Np. Jako przykłady mogą służyć sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych (zob. § 118 pkt III, nb 493), sprawy z zakresu odwołań od decyzji administracyjnych prezesów określonych urzędów wnoszonych do sądu ochrony konkurencji i konsumentów (zob. § 120 pkt B, nb 497), sprawy z zakresu przepisów ustawy z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych⁷ i ustawy z 25.09.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego⁸ (zob. § 138), sprawy z zakresu ustawy z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego⁹ (zob. § 147), sprawy z zakresu ustawy z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie¹⁰ (zob. § 154).

Kodeks postępowania cywilnego przekazuje sprawy cywilne w znaczeniu materialnym generalnie do załatwienia przez sądy powszechne (art. 2 § 1). Wyjątki od tej zasady muszą wynikać z przepisów szczególnych. Jeżeli zatem żaden przepis szczególny nie przekazuje danej sprawy cywilnej w znaczeniu materialnym do kompetencji innego organu (art. 2 § 3), podlega ona załatwieniu przez sąd powszechny.

Powołany wyżej art. 2 § 1 stanowi, że do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, jeżeli sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy. Wzmianka o sądach szczególnych jest bezprzedmiotowa, nie istnieją bowiem obecnie takie sądy, które byłyby powołane do załatwiania spraw cywilnych. Jeżeli chodzi o Sąd Najwyższy, to jego właściwość jest pochodną m.in. w stosunku do kompetencji sądów powszechnych (art. 1 pkt 1 ustawy o SN), stąd też przy określaniu dopuszczalności drogi sądowej można sąd ten pominąć.

W najnowszej doktrynie i judykaturze przyjmuje się, że sprawy niebędące sprawami cywilnymi (w znaczeniu materialnym i formalnym), które nie są jednocześnie sprawami sądownoadministracyjnymi lub karnymi, podlegają rozpoznaniu przez sąd powszechny w postępowaniu cywilnym. Wynika to z art. 177 Konstytucji RP, który ustanawia swoiste domniemanie drogi sądowej, polegające na tym, że jeżeli dana sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu karnym, to przy braku ustawowego zastrzeżenia dla niej właściwości sądu administracyjnego podlega ona rozpoznaniu w postępowaniu cywilnym.

⁷ Dz.U. z 2017 r. poz. 2152 ze zm.

⁸ Dz.U. z 2015 r. poz. 1543.

⁹ Dz.U. z 2020 r. poz. 463 ze zm.

¹⁰ Dz.U. z 2019 r. poz. 540 ze zm.

W Kodeksie postępowania cywilnego nie mówi się o dopuszczalności drogi sądowej, uregulowane są tylko skutki niedopuszczalności tej drogi (art. 199 § 1 pkt 1, art. 379 pkt 1, art. 424¹¹ § 3 i art. 464 § 1). Sąd powszechny nie rozstrzyga bowiem w sposób pozytywny o zachodzącej w danej sprawie dopuszczalności drogi sądowej, tj. nie stwierdza, że wniesiona do niego sprawa podlega przezeń załatwieniu (że jest on kompetentny do załatwienia tej sprawy). Wyjątki zachodzą, gdy sąd pierwszej instancji oddała zarzut niedopuszczalności drogi sądowej (art. 222), sąd drugiej instancji oddała zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji o oddaleniu wspomnianego zarzutu, tj. o odmowie odrzucenia pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej (art. 394 § 1 pkt 3), oraz gdy sąd drugiej instancji oddała apelację albo Sąd Najwyższy oddała skargę kasacyjną opartą na tym zarzucie. Niedopuszczalność drogi sądowej zawsze wymaga stwierdzenia w odpowiednim orzeczeniu.

§ 8. Niedopuszczalność drogi sądowej

! Niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi, jeżeli sprawa nie podlega załatwieniu przez sąd powszechny i może być spowodowana tym, że: 25

- 1) sprawa nie jest sprawą cywilną ani w znaczeniu materialnym, ani w znaczeniu formalnym, ani nie jest objęta konstytucyjnym domniemaniem drogi sądowej,
- 2) sprawa jest sprawą cywilną w znaczeniu materialnym, lecz z mocy szczególnego przepisu ustawy została przekazana do załatwienia innemu organowi niż sąd powszechny.

! Niedopuszczalność drogi sądowej może być bezwzględna albo względna. 26

Bezwzględna niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi, jeżeli sprawa nie jest sprawą cywilną oraz jeżeli jest wprawdzie sprawą cywilną w znaczeniu materialnym, należy jednak do wyłącznej kompetencji innego organu niż sąd powszechny. Ta druga sytuacja ma jednakże na tle obowiązującego obecnie ustawodawstwa charakter zupełnie wyjątkowy.

Np. Tak np. rozpatrywanie spraw cywilnych o zawarcie lub warunki umowy operatora sieci kablowej z właściwą organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi (art. 21¹ ust. 1 pr. aut.) należy do zadań Komisji Prawa Autorskiego (art. 64 ust. 1 pkt 3 ustawy z 15.06.2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi¹¹).

Bezwzględna niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi również, jeżeli sprawa nie jest objęta konstytucyjnym domniemaniem drogi sądowej.

¹¹ Dz.U. poz. 1293.

Względna niedopuszczalność drogi sądowej może być niedopuszczalnością czasową albo wynikać z przemienności drogi sądowej i drogi innego postępowania.

Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi, jeżeli sprawa cywilna może być rozpoznana przez sąd powszechny dopiero po zastosowaniu innego sposobu jej załatwienia, a w szczególności dopiero po uprzednim przeprowadzeniu co do niej postępowania innego niż sądowe.

Np. **Przykład I:** Osobie, która poniosła szkodę wskutek niewykonania wyroku sądu administracyjnego, przysługuje odszkodowanie od organu, który nie wykonał tego wyroku. Jeżeli organ ten w terminie 3 miesięcy od złożenia wniosku o odszkodowanie nie wypłacił go, uprawniony podmiot może wytoczyć powództwo przed sądem powszechnym (art. 154 p.p.s.a.).

Np. **Przykład II:** Roszczeń przeciwko przewoźnikowi z tytułu umowy przewozu, roszczeń wynikających ze stosunków z operatorami telekomunikacyjnymi świadczącymi usługi powszechne oraz roszczeń wynikających ze stosunków z operatorem świadczącym powszechne usługi pocztowe można dochodzić przed sądem dopiero po bezskutecznym wyczerpaniu drogi postępowania reklamacyjnego (art. 75 pr. przew., art. 107 pr. tel.; art. 94 pr. pocz.).

Niekiedy możliwość skierowania sprawy na drogę sądową zależy od innego zdarzenia niż wyczerpanie drogi danego postępowania niesądowego.

Np. Przewoźnik może dochodzić przed sądem roszczeń z tytułu umowy przewozu dopiero po bezskutecznym wezwaniu zobowiązanego do zapłaty (art. 75 pr. przew.).

Np. Sądowe dochodzenie roszczeń o naprawienie szkód geologicznych i górniczych jest możliwe dopiero po wyczerpaniu postępowania ugodowego (raczej rokowań ugodowych). Warunek ten jest spełniony, jeżeli przedsiębiorca odmówił zawarcia ugody albo od zgłoszenia mu żądania przez poszkodowanego upłynęło 30 dni, chyba że poszkodowany, zgłaszając żądanie zawarcia ugody, wyznaczył dłuższy termin (art. 151 p.g.g.).

27 **!** **Niedopuszczalność drogi sądowej wynikająca z przemiennej kompetencji sądu powszechnego i innego organu** zachodzi wówczas, gdy dana sprawa może być według wyboru zainteresowanego podmiotu załatwiona zarówno przez sąd powszechny, jak i inny organ. Dokonanie przez zainteresowany podmiot wyboru drogi postępowania przed innym organem czyni drogę sądową niedopuszczalną, jednak podmiot ten może aż do ostatecznego zakończenia postępowania z wyboru swojego zrezygnować, co otwiera drogę sądową.

Np. W sprawach o roszczenie ze stosunku pracy pracownik może wystąpić do sądu z powództwem albo do komisji pojednawczej z wnioskiem o przeprowadzenie postępowania pojednawczego (art. 242 k.p., zob. § 10).

Zapis na sąd polubowny nie powoduje niedopuszczalności drogi sądowej, jest jednak podstawą odrzucenia pozwu albo wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe na zarzut pozwanego lub uczestnika postępowania nieprocesowego innego niż wnioskodawca i daje możliwość wstrzymania postępowania do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia postanowienia o oddaleniu takiego zarzutu (art. 1165 § 1 i art. 222, zob. § 73 i dział IV).

Skutki niedopuszczalności drogi sądowej w postępowaniu rozpoznawczym zależą od tego, czy niedopuszczalność ta ma **charakter pierwotny**, tj. zachodziła już w chwili wszczęcia postępowania, czy też ma **charakter następczy**, tj. powstała dopiero w toku postępowania. W pierwszym wypadku następuje odrzucenie pozwu albo wniosku wszczynającego postępowanie (zob. § 73), w drugim natomiast – umorzenie postępowania (zob. § 129). Ten drugi wypadek uznać jednak należy za czysto teoretyczny. Jednakże w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie może nastąpić odrzucenie pozwu pracownika albo odwołania ubezpieczonego z powodu niedopuszczalności drogi sądowej. Jeżeli sąd, przed którym zostało wszczęte postępowanie, uzna, że do rozpoznania sprawy właściwy jest inny organ, przekazuje sprawę temu organowi. Jeżeli organ ten uprzednio uznał się za niewłaściwy, przekazanie takie nie może nastąpić i sąd powinien rozpoznać sprawę (art. 464). Odrzucenie pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej nie może nastąpić również w sprawie, w której organ administracji publicznej lub sąd administracyjny uznały się uprzednio w tej sprawie za niewłaściwe (art. 199¹). W takim wypadku rozpoznanie sprawy należy do sądu powszechnego.

Niedopuszczalność drogi sądowej sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stanie postępowania (art. 202), co nie wyklucza możliwości zgłoszenia zarzutu tej niedopuszczalności (zob. § 29, nb 100). Postępowanie toczące się w razie niedopuszczalności drogi sądowej dotknięte jest **nieważnością**, która stanowi podstawę środka zaskarżenia (apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia), brana jest przy rozpoznawaniu tego środka pod uwagę z urzędu i w każdym wypadku prowadzi do uchylecia zaskarżonego orzeczenia i odrzucenia pozwu albo wniosku, względnie umorzenia postępowania (zob. § 107–109 i 111). Ponadto Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego unieważnia prawomocne orzeczenie wydane w sprawie, w której w chwili orzekania droga sądowa była niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie to nie może być wzruszone w trybie przewidzianym w ustawach o postępowaniach sądowych (art. 96 § 1 ustawy o SN).

Aczkolwiek niedopuszczalność drogi sądowej co do postępowania rozpoznawczego w danej sprawie odnosi się w zasadzie również do postępowania egzekucyjnego, to jednak zachodzą wypadki, w których mimo niedopuszczalności postępowania rozpoznawczego przed sądami powszechnymi droga egzekucji sądowej jest dopuszczalna (np. w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, zob. § 167).

28

29

Ten świetnie napisany podręcznik akademicki służy studentom prawa od 45 lat. Obejmuje usystematyzowany całościowo polskiego postępowania cywilnego z uwzględnieniem zmian ustawodawczych, które zaszły w ostatnich latach. Dotyczy to w szczególności nowelizacji procedury cywilnej dokonanych ustawami z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz innych ustaw, a także z 13 lutego 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. W opracowaniu omówiono również nowe unormowania dotyczące nadużycia prawa procesowego, postępowania przygotowawczego, postępowania w sprawach gospodarczych i postępowania w sprawach własności intelektualnej.

Publikacja ma niezaprzeczalne walory dydaktyczne i teoretyczne. Korzystają z niej studenci IV i V roku prawa, a także aplikanci zawodów prawniczych. Ponadto może być pomocna pracownikom wymiaru sprawiedliwości i innym praktykom prawa, a ze względu na warstwę teoretyczną – przedstawicielom doktryny.

Witold Broniewicz – był profesorem zwyczajnym nauk prawnych Uniwersytetu Łódzkiego, wybitnym uczonym i znawcą prawa postępowania cywilnego, cenionym pedagogiem i nauczycielem wielu pokoleń prawników. Pozostawił po sobie wiele cennych opracowań, przede wszystkim z dziedziny postępowania cywilnego, w językach polskich i obcych, publikowanych w kraju i za granicą.

Andrzej Marciniak – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Postępowania Cywilnego II na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego; autor wielu publikacji z zakresu postępowania cywilnego, w tym zwłaszcza postępowania egzekucyjnego.

Ireneusz Kunicki – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego; autor wielu publikacji z dziedziny postępowania cywilnego, poświęconych przede wszystkim orzecznictwu w tym zakresie, postępowania egzekucyjnego i międzynarodowego postępowania cywilnego.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

9788381879798 W13P01

ISBN 978-83-187-979-8

9 788381 879798

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL